

YAŞAMA BAŞKALDIRI HAKKIMIZ

Güncel Önkal

(Paspatur Dergisi, Sayı:4, ss. 6- 7 yayımlanmıştır.)

Yaşamımızı her zaman kendimiz kuramayabiliriz. Çoğumuzun yaşamı belli yaşımıza kadar verilir, belirlidir. Belirlenmişlik yaşadığımız ülkenin şartlarına, ailemizin durumuna, çevremize, eğitim kalitemize, başımızdan geçen olayların doğrudan ve dolaylı etkilerine bağlı olduğu kadar kendi yaşamımıza ne kadar önem verdiğimiz ile de bağlantılıdır. Ancak yaşamımıza başkaldırı hakkımız kullanılmayı bekleyen saatli bir bomba gibidir. Paket açıldığında bir daha geri dönülemez izler bırakır. Kimimiz başkaldırı hakkımızı çok küçük yaşta kullanıyoruz, kimimiz emekli olup hayattan el etek çektiğimizde... Ne zaman olursa olsun ama her zaman yaşadıklarımıza, yaşamakta olduğumuz anlara ve yaşayacaklarımıza dair tüm beklentilerimize başkaldırı hakkımız vardır. Bu hakkı yerinde ve zamanında kullanmak yaşam kalitemizi, insan olma becerimizi, kendi öz-benliğimizi ve başkalarını anlamlandırmamızı kolaylaştırabilir.

Başkaldırı hakkı otoritenin söz konusu olduğu ortam ve durumlarda özgürlük adına yapılan taleplere verilen addır. Oysa ki, kendi yaşamımıza yalnızca kendimizden hareketle yapacağımız başkaldırıda, dışımızdaki bir otoriteden daha fazla özgürlük istemiyoruz, buradaki başkaldırı 'kendi- olmak' ile ilgili doğal hakkımızın tespitidir. İnsanın kendisi olması o kadar çetrefillidir ki. Düşünelim: Günde kaç kere kendimiz olabiliyoruz? Kaç kere tam da istediğimiz gibi davranabiliyor, konuşabiliyoruz? Başkasına göre davranmaktan kendimizi alamıyoruz çünkü günümüzün yaşamı, sadece yaygın olan yaşam tarzını sürmek ile sınırlıdır. Günü ve anı kurtaran, ekonomik uyarıcılarla yönü önceden belirlenmiş, derin ve anlamlı bakışlara ihtiyacı olmayan alışveriş ve teknoloji çılgını, bugünden yıllar sonrasına kadar borçlandırıldığımız, başkalarının seçtiği zevkleri sürdürdüğümüz bu yaşam şekline başkaldırabiliyor muyuz? Başkaldırı denildiği zaman akla gelen özgürlük talebi bu anlamda kendi olmaktan başka bir şey talep etmeyen insanın doygun çaresizliğini açıklıyor. İnsan sadece 'insan' olmak istemektedir. Başkaldırısı onu insan olmaktan ve en önemlisi kendisi olmaktan uzaklaştıran 'kendi- dışılık' dır. İnsanın kendi dışında olanlara kendi benliğinin acımasızca çekildiğini görmesi kadar trajik bir durum yoktur herhalde. Kedinizin ölümünden ya da servet ödeyip aldığınız cep telefonunuzun bir hafta sonra modasının geçmesinden daha fazla acı duymalısınız bu duruma.

Acı duymak istemeyiz çoğu zaman, ürker, çekiniriz acıklı şeyler dinlemeye, görmeye ve okumaya. İnsana önce acıyı sonra tatlıyı gösteren başka deyişle insana ne yapması gerektiğini söyleyen üç sosyal çalışma alanından bahsedebiliriz: Psikoloji, felsefe ve edebiyat. (Aklımıza başka bilim dalları da gelebilir ancak sonuçta bu üç başlık altında toplanabileceğini düşünebiliriz) Psikoloji, felsefe ve edebiyat ilgisi gelişmemiş toplumlarda başkaldırı hakkı da ancak özgürlüklerin kötüye kullanımı ile sınırlı kalır. Anlamlı, hedefi olan kişisel başkaldırılar bilgi ve birikim içerikli ince bir ruh sayesinde işlev kazanır. Psikoloji bilimi insana ne yapması gerektiğini insanın 'uyumlu' olması ile bağlantılı kılarak anlatırken; filozoflar 'aykırı' olmanın değerli olduğunu ileri sürerler. Edebiyat çalışmaları ise her türlü insanlık/ insanlık dışı, yaşanmış/ yaşanmamış olayları, düşünceleri betimler. İnsanın kendi yaşamına başkaldırı hakkı işte bu üç disiplinin sindirilmesi yoluyla gerçekleşir. Felsefe, insana nereden başlanacağını gösteren en temel kılavuzdur. İnsan aykırı oldukça insandır. Buradaki aykırı olmayı yanlış anlamayalım lütfen. Filozoflar yeterince temellendirilmemiş, kendi içinde çelişen sağlıksız

önergelerin arkasından gitmeyen dürüst örnek-insanlardır. Onlar için aykırı olmak adeta kral çıplak demek gibi, gölgelerin gerçek olmadığını diğer insanlara haykırmak gibi bir şeydir. Aykırı olmak birey olmak demektir. Aykırı olanı talep etmeyen, olana "Hayır!" diyemeyen insan, isyan ruhunu ve insan olmaya hayranlığını kaybetmiş ise birey de olamayacaktır. Filozoflar 'yoldan çıkararak' insanlar olarak anılırlar; psikologlar da 'yola getiren'. O halde, filozofun dediklerini filozofun kendisinden daha çok savunur hale gelen, kendisini filozoftan daha filozof sanan insanlara karşı dengeyi psikoloji sağlayacaktır.

Yaşamımıza başkaldırı hakkımız başkasının yaşam ve ondan doğan haklarına karşı gelmek, saldırmak ya da küçümsemek demek değildir. Yaşamımıza başkaldırı hakkımız kendimizin ne olduğunu sorgulamaktır. Psikoloji biliminin verileri kendi egomuzun esiri olmaktan bizi kurtarır. Felsefe kitaplarına, sempozyumlara olan ilginin fazlalığı ne yazık ki kendi egosunu şişiren insanların artması ile doğru orantılı ilerliyor. Keza, felsefe ve felsefe tarihinin erdemli filozofları başkaldırının egoizme dönüşmemesi gerçeğini belki de edebiyatta anlatılan devlerin hazin sonundan esinlendiler. Öznenin kendisine başkaldırısında yaşanan travmalar ile de karşılaşabiliriz. Nitekim sorulması gereken şudur: Edebiyatı boş laf, felsefe metinlerini ise hayatın ta kendisi sanan, bundan hareketle de psikolojiyi bilimden saymayarak bir kenara atan entellektüellerimiz kendi yaşamlarına mı başkaldırmaktadır, yoksa kendi yaşamlarının gerçeklerle mutlak gerilim içinde kalışının çaresizliğine mi? Dolayısıyla, kişinin kendi yaşamına başkaldırı hakkını kullanarak yaşayacağı öz- aydınlanması dengeli ve düşünsel temelleri açısından eleyici değil kapsayıcı olmalıdır. Kişiyi önyargılarından kurtarmalıdır.

Yaşamımıza başkaldırı hakkımız entellektüel olan olmayan, kendisini aydın hisseden hissetmeyen ama kendini-bilen herkesin doğal hakkıdır. Yaşamlarını sadece yazar- çizerler değil, kendini bilme gayreti içinde olan herkes sorgulayabilir. Bizi kendimiz olmaktan uzaklaştıran hatta bizim kendimizin ne olduğunu tanımlamamızdan alıkoyan her türlü sapmaya, yıpratmaya, yanlış eğitime, toplumsal belirlenmişliklere, aile baskısına, ahlak adı altında yapılan dayatmalara başkaldırı hakkımız insan olmamızdan dolayı vardır, insanlık değerlerinin paylaşılmasında herkes kadar eşit hak sahibi olduğumuz için vardır. Tapusu olmayan, paylaştıkça çoğalan, müstakil değil ama kooperatif insanlık değerlerinden eşit pay istemek için başkaldırı hakkımız her zaman vardır. Kullanalım ve kullandıralım, özgürce...